

EU2009.CZ

Sociální služby a příspěvek na péči

Duben 2009

České předsednictví

V Radě EU

Sociální služby a příspěvek na péči

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

Ministerská konference o sociálních službách

Sociální služby – Nástroj mobilizace pracovních sil
a posilování sociální soudržnosti

Praha, 22.-23. dubna 2009

Obsah:

Obsah	3
Co jsou sociální služby?	4
Sociální poradenství	5
Služby sociální péče	6
Služby sociální prevence	8
Oprávnění poskytovat sociální služby	12
Jaký je vztah mezi uživatelem a poskytovatelem sociálních služeb?	12
Co je to příspěvek na péči a jaké jsou podmínky jeho přiznání a výplaty?	13
Jaké je postavení pečujících v rodině či jiných blízkých osob?	15
Příloha – Vybrané údaje o systému sociálních služeb v ČR v roce 2008	16
Graf č. 1: Počet základních druhů služeb podle zřizovatele	16
Graf č. 2: Náklady na služby sociální péče dle zřizovatele	17
Graf č. 3: Náklady na sociální poradenství dle zřizovatele	17
Graf č. 4: Náklady na služby sociální prevence dle zřizovatele	18
Graf č. 5: Počet pracovníků v sociálních službách	18
Graf č. 6: Základní zdroje financování služeb sociální péče	19
Graf č. 7: Základní zdroje financování sociálního poradenství	19
Graf č. 8: Základní zdroje financování služeb sociální prevence	20

SOCIÁLNÍ SLUŽBY A PŘÍSPĚVEK NA PÉČI

CO JSOU SOCIÁLNÍ SLUŽBY?

System sociálních služeb v ČR je upraven zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhláškou MPSV č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Pojetí sociálních služeb v České republice je vymezeno úžeji, než jak jsou sociální služby vnímány v diskusích na úrovni Evropského společenství.

Sociální služby nabízejí pomoc a podporu lidem v nepříznivé sociální situaci ve formě, která zaručuje zachování lidské důstojnosti, ctí individuální lidské potřeby a současně posiluje schopnost sociálního začleňování každého jednotlivce do společnosti v jeho přirozeném sociálním prostředí.

Zákon o sociálních službách nabízí následující zásadní nástroje:

- Každému člověku garantuje bezplatné sociální poradenství.
- Nabízí velmi pestrou nabídku druhů sociálních služeb, ze které si člověk může svobodně vybírat podle svého uvážení, finančních možností či dalších individuálních preferencí.
- Lidem, kteří jsou z důvodu věku nebo zdravotního stavu závislí na pomoci jiné osoby, je poskytována sociální dávka - **příspěvek na péči**.
- Zákon garantuje, že poskytované služby budou pro uživatele bezpečné, profesionální a přizpůsobené potřebám lidí.
- Zákon také vytváří prostor pro spoluúčast lidí na procesech rozhodování o rozsahu, druzích a dostupnosti sociálních služeb v jejich obci či kraji.

Sociální služby jsou souhrnem odborných činností, které pomáhají člověku řešit nepříznivou sociální situaci. Protože jsou příčiny těchto situací různé, existuje celá škála druhů sociálních služeb.

Sociální služby jsou členěny do tří základních oblastí:

- **Sociální poradenství**, které je obvykle specializované pro určitou cílovou skupinu či situaci, přičemž základní poradenství je nedílnou složkou všech sociálních služeb.
- **Služby sociální péče** zahrnují služby, jejichž hlavním cílem je zabezpečovat lidem základní životní potřeby, které nemohou být zajištěny bez péče a pomoci jiné osoby.
- **Služby sociální prevence** slouží zejména k předcházení sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy sociálně negativními jevy.

Sociální služby jsou členěny také podle místa jejich poskytování:

- **Terénní služby** jsou poskytovány v prostředí, kde člověk žije, tj. v domácnosti, v místě, kde pracuje, vzdělává se nebo tráví volný čas. Příkladem může být pečovatelská služba, osobní asistence či terénní programy pro ohroženou mládež.
- Za **ambulantními službami** člověk dochází do specializovaných zařízení, jako jsou například poradny, denní stacionáře pro osoby se zdravotním postižením nebo kontaktní centra pro osoby ohrožené závislostí na návykových látkách.
- **Pobytové služby** jsou poskytovány v zařízeních, kde člověk v určitém období svého života fakticky celoročně žije. Jedná se především o domovy pro seniory či pro lidi se zdravotním postižením, ale patří sem také tzv. chráněné bydlení pro lidi se zdravotním postižením či azylové domy pro matky s dětmi nebo osoby bez přístřeší.

Důležitým principem je možnost kombinace různých druhů služeb a také kombinace služeb s pomocí a podporou ze strany rodiny či jiných blízkých osob.

Sociální služby jsou poskytovány přibližně 700 000 klientům, tj. cca 7% z populace ČR. Síť sociálních služeb není na území ČR zcela rovnoměrná. Služby jsou lépe dostupné v městských aglomeracích. Systém zajištění sítě služeb odpovídající potřebám obyvatel je založen na plánování sociálních služeb, které vychází z hodnocení potřeb obyvatel, kapacitních možností poskytovatelů a cílů veřejné správy. Plánování sociálních služeb je především povinností krajských samospráv. Zákonem o sociálních službách je garantováno, že na procesech plánování a rozhodování mohou participovat klienti služeb, poskytovatelé služeb a obce.

V sociálních službách pracuje 55 000 pracovníků (v přepočtu na celé pracovní úvazky). Pracovníci v sociálních službách reprezentují cca 1,2 % z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Z tohoto počtu je 38 000 pracovníků v přímé péči, což znamená, že zabezpečují službu v přímém kontaktu s klientem.

Sociální služby jsou financovány vícezdrojově. Celkové náklady systému sociálních služeb činily v roce 2008 přibližně 800 mil. eur, tj. přibližně 0,65 % HDP. Na celkových nákladech se klienti svými úhradami podílejí 35 %, územní samosprávy 25 %, státní rozpočet 30 % a fondy veřejného zdravotního pojištění 3 % (obvykle při souběhu zdravotní a sociální péče v domovech pro seniory a osoby se zdravotním postižením).

Zákonem o sociálních službách jsou vymezeny činnosti, které jsou u jednotlivých druhů služeb různě kombinovány tak, aby byl naplněn cíl, poslání a charakter služby.

Základními činnostmi při poskytování sociálních služeb jsou:

- pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu,
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,
- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,
- poskytnutí ubytování, popřípadě přenocování,
- pomoc při zajištění chodu domácnosti,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- sociální poradenství,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí,
- telefonická krizová pomoc,
- nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění,
- podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.

Fakultativně mohou být při poskytování sociálních služeb zajišťovány další činnosti.

Zákon o sociálních službách vymezuje následující druhy sociálních služeb:

SOCIÁLNÍ PORADENSTVÍ

Sociální poradenství zahrnuje základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství.

Základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit.

Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných

poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Služby jsou poskytovány bezplatně.

V ČR působí 654 služeb sociálního poradenství.

Ve službách sociálního poradenství je zaměstnáno celkem 1 700 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 20,5 mil. eur.

SLUŽBY SOCIÁLNÍ PÉČE

Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení.

Osobní asistence

Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 183 služeb osobní asistence.

Osobní asistence je poskytována 7 000 klientům.

Ve službách osobní asistence je zaměstnáno celkem 1 800 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 15 mil. eur, z toho hradili klienti 3 mil. eur.

Pečovatelská služba

Pečovatelská služba je terénní nebo ambulantní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, a rodinám s dětmi, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba poskytuje ve vymezeném čase (především časovým vymezením se odlišuje od služby osobní asistence) v domácnostech osob a ambulantních zařízeních. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 594 služeb pečovatelské služby.

Pečovatelská služba je poskytována 115 000 klientům.

Ve službách pečovatelské služby je zaměstnáno celkem 5 500 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 70 mil. eur, z toho hradili klienti 16 mil. eur.

Tísňová péče

Tísňová péče je terénní služba, kterou se poskytuje nepřetržitá distanční hlasová a elektronická komunikace s osobami vystavenými stálému vysokému riziku ohrožení zdraví nebo života v případě náhlého zhoršení jejich zdravotního stavu nebo schopností. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 17 služeb tísňové péče.

Tísňová péče je poskytována 2 500 klientům.

Ve službách tísňové péče je zaměstnáno celkem 120 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 1,2 mil. eur, z toho hradili klienti 0,2 mil. eur.

Průvodcovské a předčitatelské služby

Průvodcovské a předčitatelské služby jsou terénní nebo ambulantní služby poskytované osobám, jejichž schopnosti jsou sníženy z důvodu věku nebo zdravotního postižení v oblasti orientace nebo komunikace, a napomáhá jim osobně si vyřídit vlastní záležitosti.

Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 34 průvodcovských a předčitatelských služeb.

Služba je poskytována 4 000 klientům.

V průvodcovských a předčitatelských službách je zaměstnáno celkem 55 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 0,4 mil. eur, z toho hradili klienti 0,03 mil. eur.

Odlehčovací služby

Odlehčovací služby jsou terénní, ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení a o které je jinak pečováno v jejich přirozeném sociálním prostředí; cílem služby je umožnit pečující fyzické osobě nezbytný odpočinek. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 161 odlehčovacích služeb.

Služba je poskytována 11 000 klientům.

V odlehčovacích službách je zaměstnáno celkem 1 800 pracovníků.

Celkové náklady na tuto službu v roce 2008 činily 15 mil. eur, z toho hradili klienti 4 mil. eur.

Centra denních služeb a Denní stacionáře

V denních stacionářích a centrech denních služeb se poskytují ambulantní služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 347 těchto služeb.

Služba je poskytována 36 000 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 2 400 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 26,5 mil. eur, z toho hradili klienti 3,5 mil. eur.

Týdenní stacionáře

V týdenních stacionářích se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku nebo zdravotního postižení, a osobám s chronickým duševním onemocněním, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 78 těchto služeb.

Služba je poskytována 1 300 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 1 100 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 9,3 mil. eur, z toho hradili klienti 2,2 mil. eur.

Domovy pro osoby se zdravotním postižením

V domovech pro osoby se zdravotním postižením se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služby v domovech pro osoby se zdravotním postižením jsou obvykle uzpůsobeny věku a charakteru potřeb klientů vyplývajících z druhu zdravotního postižení. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 230 těchto služeb.

Služba je poskytována 14 700 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 8 100 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 153,5 mil. eur, z toho hradili klienti 56,2 mil. eur.

Domovy pro seniory

V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 461 těchto služeb.

Služba je poskytována 41 100 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 12 600 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 299 mil. eur, z toho hradili klienti 133 mil. eur.

Domovy se zvláštním režimem

V domovech se zvláštním režimem se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislosti na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 148 těchto služeb.

Služba je poskytována 8 200 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 4 300 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 68 mil. eur, z toho hradili klienti 26 mil. eur.

Chráněné bydlení

Chráněné bydlení je pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, a jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení, které má charakter běžného bydlení v bytech a domech. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 109 těchto služeb.

Služba je poskytována 2 400 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 830 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 11,2 mil. eur, z toho hradili klienti 4 mil. eur.

SLUŽBY SOCIÁLNÍ PREVENCE

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Raná péče

Raná péče je terénní, popřípadě ambulantní služba poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivé sociální situace. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 58 těchto služeb.

Služba je poskytována 3 800 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 280 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 3,7 mil. eur.

Telefonická krizová pomoc

Služba telefonické krizové pomoci je terénní služba poskytovaná na přechodnou dobu osobám, jež se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života nebo v jiné obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit vlastními silami. Odborní pracovníci jsou kontaktováni telefonem a nedochází k přímému kontaktu mezi klientem a odborníkem. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 42 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 200 pracovníků.
Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 2,4 mil. eur.

Tlumočnické služby

Tlumočnické služby jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 30 těchto služeb.

Služba je poskytována 10 000 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 75 pracovníků.
Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 0,6 mil. eur.

Azylové domy

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Služby v azylových domech jsou uzpůsobeny potřebám klientů, a to především s ohledem na okolnosti ztráty bydlení, tj. rozdílně jsou koncipovány azylové domy pro rodiče s dětmi, pro muže, ženy, oběti domácího násilí apod. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 193 těchto služeb.

Služba je poskytována 14 600 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 1 100 pracovníků.
Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 19 mil. eur, z toho hradili klienti 2,7 mil. eur.

Domy na půl cesty

Domy na půl cesty poskytují pobytové služby zpravidla pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež, a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Způsob poskytování sociálních služeb v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 39 těchto služeb.

Služba je poskytována 580 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 150 pracovníků.
Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 1,9 mil. eur, z toho hradili klienti 0,15 mil. eur.

Krizová pomoc

Krizová pomoc je terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 43 těchto služeb.

Služba je poskytována 11 000 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 200 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 1,6 mil. eur.

Intervenční centra

Služby intervenčních center jsou určeny obětem domácího násilí, a to v případech, kdy agresor byl vykázan ze společného obydlí. Osobě ohrožené násilným chováním je nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin od vykázaní agresora. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta rovněž na základě žádosti osoby ohrožené násilným chováním jiné osoby obývající s ní společně obydlí nebo i bez takového podnětu, a to bezodkladně poté, co se intervenční centrum o ohrožení osoby násilným chováním dozví. Součástí služby je zajištění spolupráce a vzájemné informovanosti mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálněprávní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány jako služby ambulantní, terénní nebo pobytové. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 15 těchto služeb.

Služba je poskytována 300 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 50 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 0,8 mil. eur.

Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 39 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 180 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 2,1 mil. eur.

Noclehárny

Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 53 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 230 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 3 mil. eur, z toho hradili klienti 0,3 mil. eur.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 185 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 700 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 8,8 mil. eur.

Kontaktní centra

Kontaktní centra jsou nízkoprahová zařízení poskytující ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem služby je snižování sociálních a zdravotních rizik spojených se zneužíváním návykových látek. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 60 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 280 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 4,6 mil. eur.

Služby následné péče

Služby následné péče jsou ambulantní nebo pobytové služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním a osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly ústavní léčbu ve zdravotnickém zařízení, absolvovaly ambulantní léčbu nebo se jí podrobují, nebo osobám, které abstingují. Služba je poskytována bezúplatně vyjma nákladů na zajištění bydlení.

V ČR působí 27 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 100 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 1,1 mil. eur.

Terapeutické komunity

Terapeutické komunity poskytují pobytové služby i na přechodnou dobu pro osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života. Služba je poskytována za úhradu od klienta.

V ČR působí 23 těchto služeb.

Služba je poskytována 700 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 160 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 3 mil. eur, z toho hradili klienti 0,2 mil. eur.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, jehož vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u něhož existují další rizika ohrožení jeho vývoje. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 135 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 520 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 5,5 mil. eur.

Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením

Sociálně aktivizační služby jsou ambulantní, popřípadě terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku nebo osobám se zdravotním postižením ohroženým sociálním vyloučením. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 223 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 660 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 6 mil. eur.

Sociálně terapeutické dílny

Sociálně terapeutické dílny jsou ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie. Služba je poskytována obvykle bezúplatně.

V ČR působí 90 těchto služeb.

Služba je poskytována 2 000 klientům.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 400 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 5,2 mil. eur.

Terénní programy

Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené

skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně. Služba je poskytována bezúplatně.

V ČR působí 142 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 600 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 8,4 mil. eur.

Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb. Služba je poskytována obvykle bezúplatně.

V ČR působí 228 těchto služeb.

V tomto druhu služeb je zaměstnáno celkem 2 500 pracovníků.

Celkové náklady na tyto služby v roce 2008 činily 15,2 mil. eur.

OPRÁVNĚNÍ POSKYTOVAT SOCIÁLNÍ SLUŽBY

Sociální služby lze poskytovat pouze na základě registrace poskytovatele sociálních služeb. Registrací se rozumí vydání oprávnění poskytovat konkrétní druhy služeb. Oprávnění vydávají krajské úřady ve správním řízení na základě posouzení toho, zda poskytovatel je schopen splnit všechny zákonem stanovené podmínky. Dodržování zákonem stanovených podmínek, mezi něž patří také standardy kvality sociálních služeb, je kontrolováno formou inspekce sociálních služeb. Pokud poskytovatel neplní tyto podmínky, může dojít až k odejmutí oprávnění poskytovat sociální služby. Základním měřítkem kvality sociálních služeb je dodržování lidských práv při poskytování sociálních služeb.

Sociální služby mohou poskytovat jakékoliv právnické či fyzické osoby, které splní zákonné podmínky.

V České republice je poskytováno téměř 5 000 sociálních služeb 2 500 poskytovateli služeb. Poskytovatelé sociálních služeb jsou uvedeni v registru sociálních služeb, který je veřejně přístupnou databází umožňující vyhledání služby podle řady kritérií.

JAKÝ JE VZTAH MEZI UŽIVATELEM A POSKYTOVATELEM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB?

Poskytování sociálních služeb je zákonem o sociálních službách založeno na smluvním principu. Sjednávání druhu služby a rozsahu poskytovaných služeb podle individuálních potřeb osob ve smlouvě včetně konkrétních podmínek poskytování služby je významným krokem směřujícím k uplatnění svobodné vůle osob, kterým jsou služby poskytovány. Smlouva uživateli služeb umožňuje vymáhat sjednaný rozsah služby a poskytovatele zavazuje k poskytování služby takovým způsobem, který je pro uživatele bezpečný a profesionální.

Smlouva o poskytování sociálních služeb musí být uzavřena v písemné formě, s výjimkou případů, kdy to není možné nebo vhodné (např. telefonická krizová pomoc či nízkoprahová zařízení pro děti a mládež). Charakter smlouvy je soukromoprávní a řídí se příslušnými ustanoveními občanského zákoníku.

CO JE TO PŘÍSPĚVEK NA PÉČI A JAKÉ JSOU PODMÍNKY JEHO PŘIZNÁNÍ A VÝPLATY?

Příspěvek na péči je určen k posílení kompetencí osob závislých na pomoci jiné osoby a pečujícího prostředí tak, aby každý individuálně mohl zvolit pro něj nejúčelnější způsob zajištění potřeb.

Příspěvek na péči je odstupňován podle míry závislosti, přičemž jeho hodnota je primárně odvozena od obvyklých nákladů spojených s péčí. Jedná se o příspěvek na péči a nikoliv o plnou saturaci nákladů péče, a to jak prostřednictvím poskytovatelů sociálních služeb nebo formou péče zajišťované osobami blízkými.

Příspěvek na péči umožňuje zabezpečovat péči v přirozeném prostředí, tj. napomáhá krýt náklady pečujícímu prostředí. Optimálním modelem je sdílení péče mezi neformálním pečujícím prostředím (rodina nebo jiné pečující osoby) a registrovanými poskytovateli sociálních služeb.

Příspěvek na péči náleží těm lidem, kteří jsou především z důvodu nepříznivého zdravotního stavu závislí na pomoci jiné osoby, a to v oblasti běžné denní péče o vlastní osobu a v soběstačnosti. Péčí o vlastní osobu se rozumí především takové denní úkony, které se týkají zajištění či přijímání stravy, osobní hygieny, oblékání a pohybu. Soběstačností se rozumí úkony, které umožňují účastnit se sociálního života, tj. např. schopnost komunikovat, nakládat s penězi či předměty osobní potřeby, obstarat si osobní záležitosti, uvařit si, vyprat a uklidit.

Příspěvek náleží osobě, o kterou má být pečováno, nikoliv osobě, která péči zajišťuje.

Příspěvek na péči nemůže být přiznán dítěti, které je mladší než jeden rok.

Schopnost zvládnout péči o vlastní osobu a být soběstačný je u každého člověka různá, proto zákon rozeznává čtyři stupně závislosti na pomoci jiné osoby, a to od mírné závislosti až po závislost úplnou.

O příspěvek je možné požádat na obecním úřadu obce s rozšířenou působností, v jejímž spádovém území má žadatel trvalý nebo hlášený pobyt.

Výše příspěvku pro osoby do 18 let věku činí za kalendářní měsíc

- a) 3 000 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost),
- b) 5 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost),
- c) 9 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost),
- d) 11 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost).

Výše příspěvku pro osoby starší 18 let činí za kalendářní měsíc

- a) 2 000 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost),
- b) 4 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost),
- c) 8 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost),
- d) 11 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost).

Člověk – žadatel o příspěvek – musí dodržet stanovené povinnosti, respektive podrobit se některým procedurám.

V první řadě musí správně podat žádost o příspěvek na péči a uvést všechny požadované povinné informace, tj. kromě osobních údajů také údaje o tom, jakým způsobem má být příspěvek vyplácen, a údaje o tom, kdo bude potřebnou péči zajišťovat.

Následuje proces posouzení stupně závislosti na pomoci jiné osoby, který zahajuje sociální pracovník. Sociální pracovník provede sociální šetření v prostředí, kde žadatel žije.

Po provedení sociálního šetření se žádostí o příspěvek zabývá posudkový lékař úřadu práce, který hodnotí funkční dopady zdravotního stavu na schopnost žadatele pečovat o sebe a být soběstačným a vychází přitom z výsledku sociálního šetření.

Pokud se žadatel odmítne podrobit některé z výše uvedených procedur, například neumožní provedení sociálního či zdravotního posouzení, pak ztrácí možnost získat příspěvek na péči.

O tom, zda bude příspěvek přiznán či nikoliv, rozhoduje obecní úřad obce s rozšířenou působností. Rozhodnutí o příspěvku na péči je doručeno žadateli a v případě, že je kladné, je žadatel (nyní již příjemce příspěvku) povinen obecnímu úřadu písemně ohlásit,

jakým způsobem a kým mu bude péče zajištěna, pokud tak již neučinil při podání žádosti. Pokud tak neučiní ani po zopakované výzvě, je výplata příspěvku zastavena. Zákon umožňuje obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností vyplácet příspěvek v hotovosti (tj. i poštovní poukázkou) nebo na účet, který příjemce určí. Nárok na výplatu příspěvku vzniká podáním žádosti o přiznání příspěvku. První výplata příspěvku zahrnuje výplatu příspěvku i za období, ve kterém probíhalo správní řízení. Příspěvek lze použít pouze na výdaje související se zabezpečením pomoci a podpory osobě, která je závislá na péči jiné osoby. Může být tedy „spotřebován“ jako úhrada za péči, kterou zajišťuje poskytovatel sociální služby, a samozřejmě také na výdaje, jež vzniknou pečující osobě, tj. rodinnému příslušníkovi či jiné osobě, která není poskytovatelem sociální služby. Dá se také předpokládat, že oba výše uvedené způsoby bude příjemce kombinovat dle vlastní potřeby. Způsob využití příspěvku kontrolují pracovníci obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Pokud je zjištěno, že příspěvek není používán správně, může obecní úřad určit tzv. zvláštního příjemce, který zajistí správné použití příspěvku, a v případech zneužívání příspěvku nárok na výplatu příspěvku odejmout. Příspěvek na péči se nezapočítává jako příjem pro účely jiných dávkových systémů ani pro účely daní.

Základní kvantitativní údaje:

- Celkové měsíční výdaje na výplatu příspěvku na péči vykazují stabilní objem v intervalu 50 až 55 mil. eur, což v predikci celkového ročního čerpání znamená až 650 mil. eur, tj. 0,5% HDP.
- Celkový počet uznaných nároků na dávku se pohybuje mezi 240 až 250 tisíci osob měsíčně.
- Největší počet dávek podle rozvrstvení do stupňů vykazuje I. stupeň, tj. cca 103 000 dávek, což představuje 42 % z celkového počtu dávek. II. stupeň 81 500 (33%), III. stupeň 39 000 (16%), IV. stupeň 22 000 (9%).
- Největší objem měsíční výplaty dávek podle rozvrstvení do stupňů vykazuje II. stupeň, tj. cca 13,5 mil. eur, což představuje 33% z celkového objemu čerpání. I. stupeň 7,5 mil. eur (18%), III. stupeň 11 mil. eur (27%), IV. stupeň 8,6 mil. eur (20%).
- Z hlediska základní věkové struktury podílí se:
 - Děti do 18 let – 7%
 - Dospělí 19 až 65 let – 24%
 - Mladší senioři 65 až 75 let – 12%
 - Starší senioři 75 let a více – 57%

Příspěvek na péči dle způsobu použití

Příspěvek na péči dle způsobu použití je sledován podle tří, respektive čtyř kritérií:

- Jako pečující je uvedena fyzická osoba
- Jako pečující je uveden registrovaný poskytovatel sociálních služeb
- Jako pečující je uveden neregistrovaný poskytovatel, nebo údaj není znám

Z hlediska způsobu použití je zcela zjevné, že **příspěvek na péči je využíván především při zajištění péče fyzickou osobou, tj. nejčastěji členem rodiny**, přičemž se stupněm závislosti tento podíl mírně klesá a naopak se zvyšuje podíl péče ze strany registrovaných poskytovatelů sociálních služeb.

V procentech	Podíl v I. stupni	Podíl v II. stupni	Podíl ve III. Stupni	Podíl v IV. stupni
Fyz. osoba	77	77	72	59
Registr. poskyt.	17,5	19,5	23	35
Nereg. poskyt., nebo údaj neuveden	5,5	4,5	5	6

Při zajištění péče fyzickou osobou jsou **nejčastějšími pečujícími osobami – dítě člověka vyžadující péči (nikoliv nezletilé), manžel či manželka a rodič.**

V jednotlivých stupních příspěvku na péči je pak tato struktura následující:

V procentech	Podíl v I. Stupni	Podíl v II. stupni	Podíl ve III. stupni	Podíl v IV. stupni
Dítě	42	36	29	26
Manžel	13	16	14	11
Rodič	7	11	22	20

Další významnější skupinou pečující jsou pak zeť/snacha, vnuk/vnučka a jiné osoby. Jejich podíl však nepřekračuje 5%.

Pokud je **péče zajištěna registrovaným poskytovatelem sociálních služeb**, potom je struktura poskytovatelů dle stupně příspěvku na péči a formy služby následující:

V procentech	Podíl v I. Stupni	Podíl v II. stupni	Podíl ve III. stupni	Podíl v IV. stupni
Pobytové	10	14	19	32
Ambulantní	4	3	3	3
Terénní	8	6	5	4
Žádný poskytovatel	78	77	73	61

JAKÉ JE POSTAVENÍ PEČUJÍCÍCH V RODINĚ ČI JINÝCH BLÍZKÝCH OSOB?

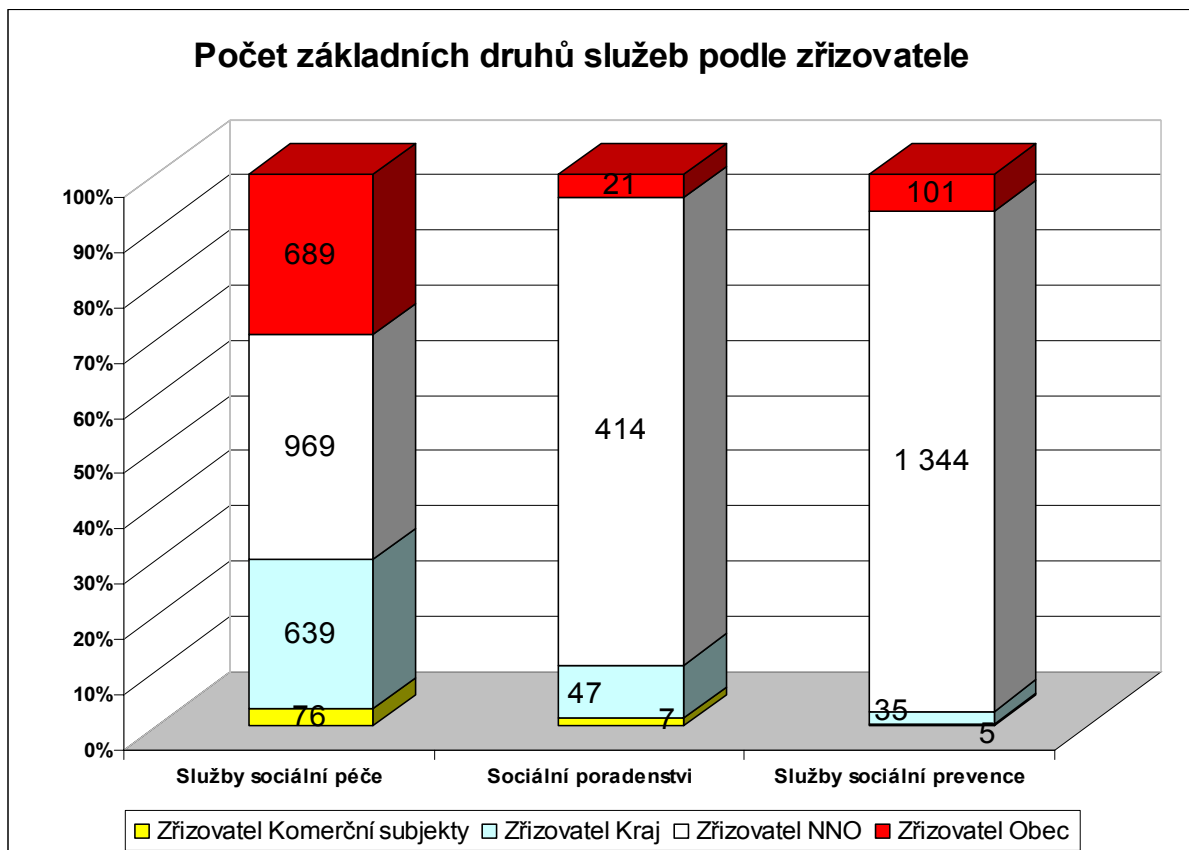
Pokud o svého rodinného příslušníka nebo jinou blízkou osobu, která je závislá na pomoci jiných (tj. obvykle je přiznán příspěvek na péči), pečují lidé samostatně nebo s dílčí dopomocí sociálních služeb, jsou jim ze zákona přiznány tyto další prvky sociální ochrany:

- Příspěvek na péči se nezapočítává do příjmů pečujících pro účely dávkových systémů ani daňových systémů
- Příspěvek na péči je vyplácen i v částečném souběhu s rodičovským příspěvkem, pokud je pečováno o dítě do 7 let věku
- Doba péče je hlavní pečující osobě obvykle započítána jako náhradní doba pro účely důchodového zabezpečení
- Hlavní pečující osoba je tzv. „státním pojištěncem“ v oblasti veřejného zdravotního pojištění
- Pečující osoby nejsou nijak limitovány při pracovním uplatnění
- Není testována příjmová situace oprávněné osoby ani osob v domácnosti pro přiznání dávky

Příloha

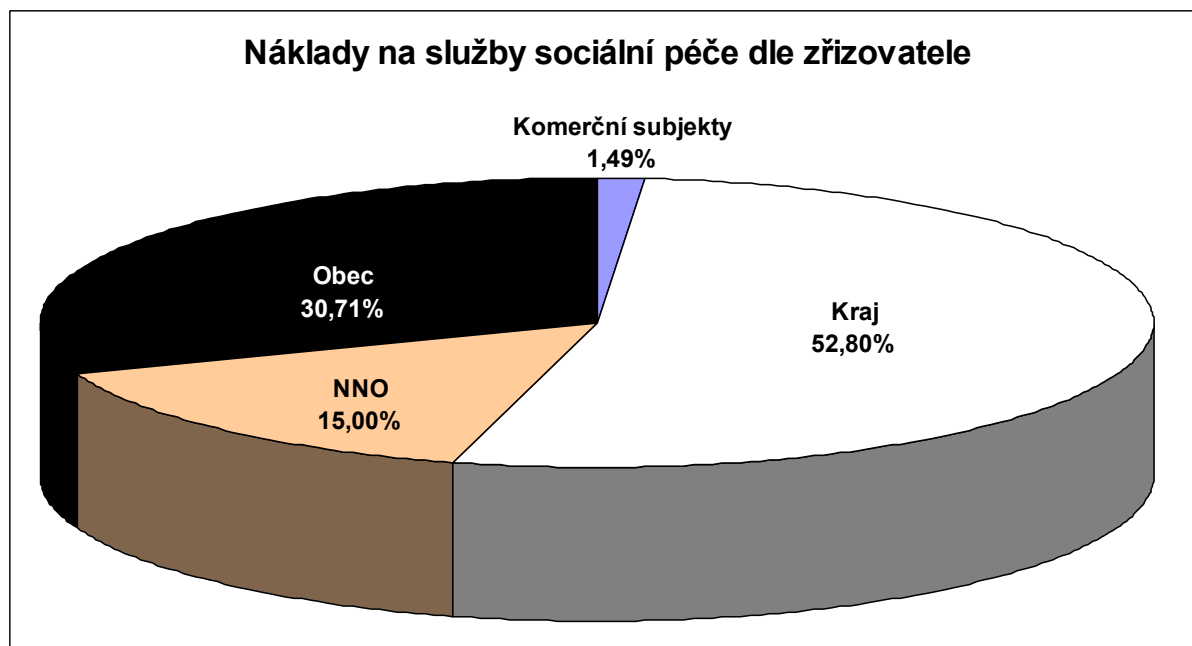
Vybrané údaje o systému sociální služeb v ČR v roce 2008

Graf č. 1: Počet základních druhů služeb podle zřizovatele

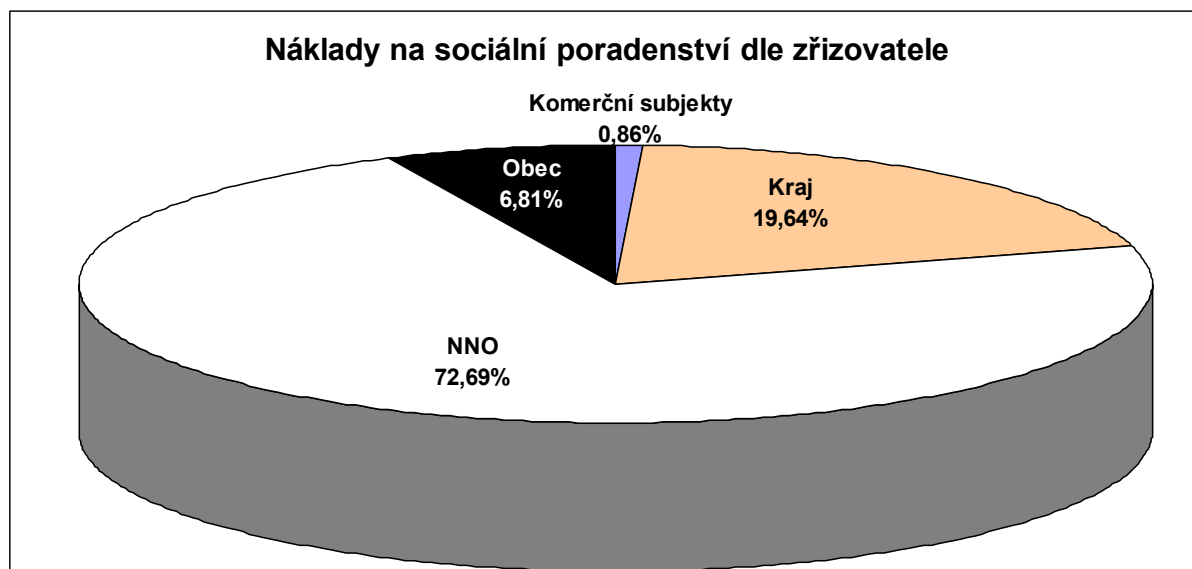
Graf ukazuje podíl druhů provozovatelů základních druhů sociálních služeb. Z grafu je patrné, že majoritním poskytovatelem služeb v ČR jsou NNO. Jde však o absolutní počet služeb. V kontextu konkrétních druhů služeb je majoritním poskytovatelem služeb sociální péče územní samospráva. V oblasti sociálního poradenství a služeb sociální prevence je zjevná dominance NNO.

Graf č. 2: Náklady na služby sociální péče dle zřizovatele

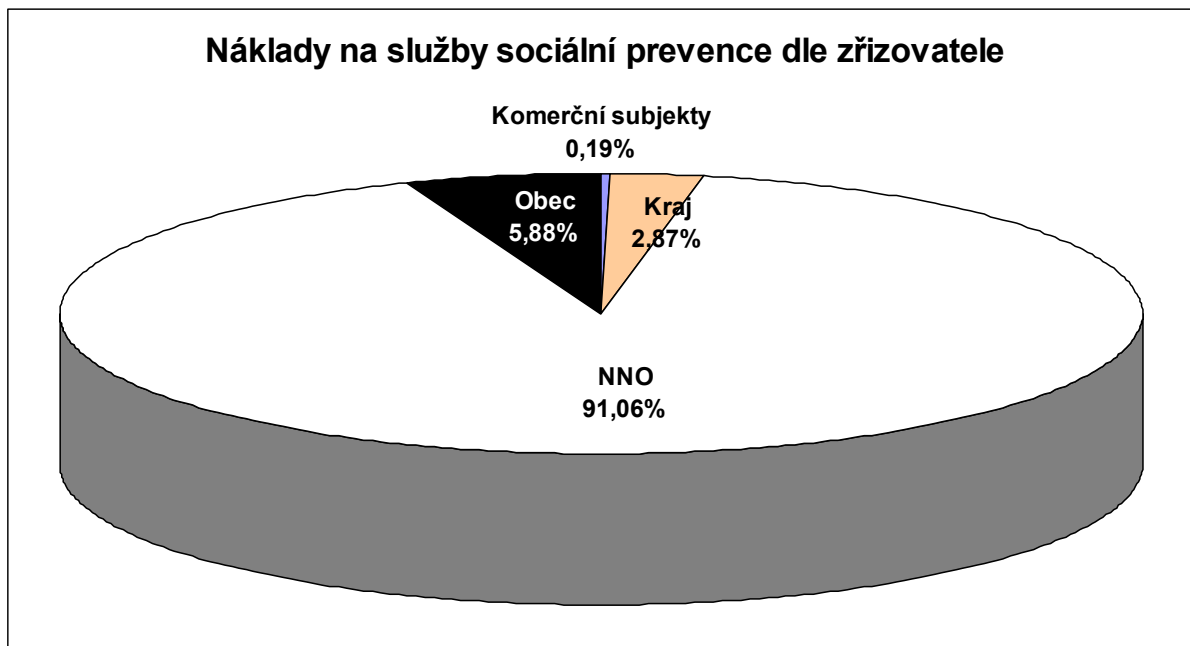
Náklady na sociální služby jsou rozloženy podle druhu služeb, které převážně zřizovatelé realizují. Je tedy zjevné, že pokud je majoritním poskytovatel služeb sociální péče samospráva, pak jsou náklady na jimi zřizované služby nejvyšší.

Graf č. 3: Náklady na sociální poradenství dle zřizovatele

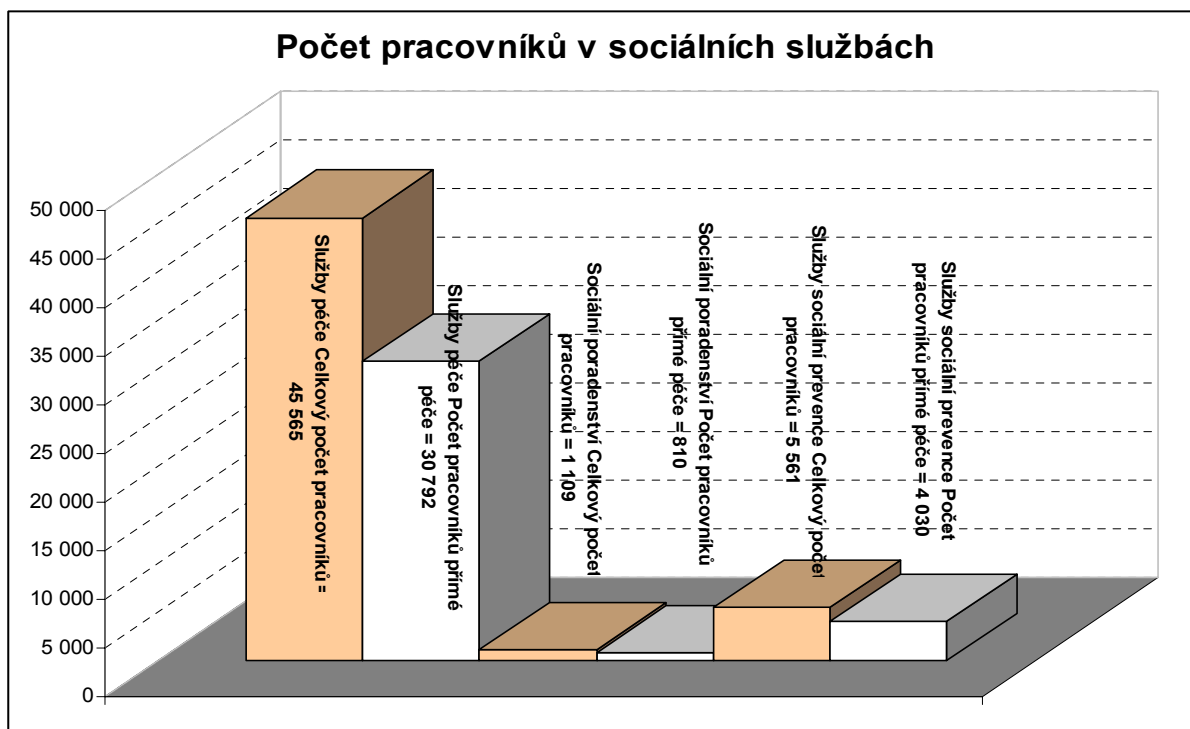
V oblasti sociálního poradenství je situace zcela opačná. Majoritním poskytovatele jsou NNO, a tudíž náklady na sociální poradenství jsou převážně směřovány do sféry NNO. Z tohoto hlediska je pak nezbytné zajistit dostatečnou a trvalou podporu NNO z veřejných rozpočtů.

Graf č. 4: Náklady na služby sociální prevence dle zřizovatele

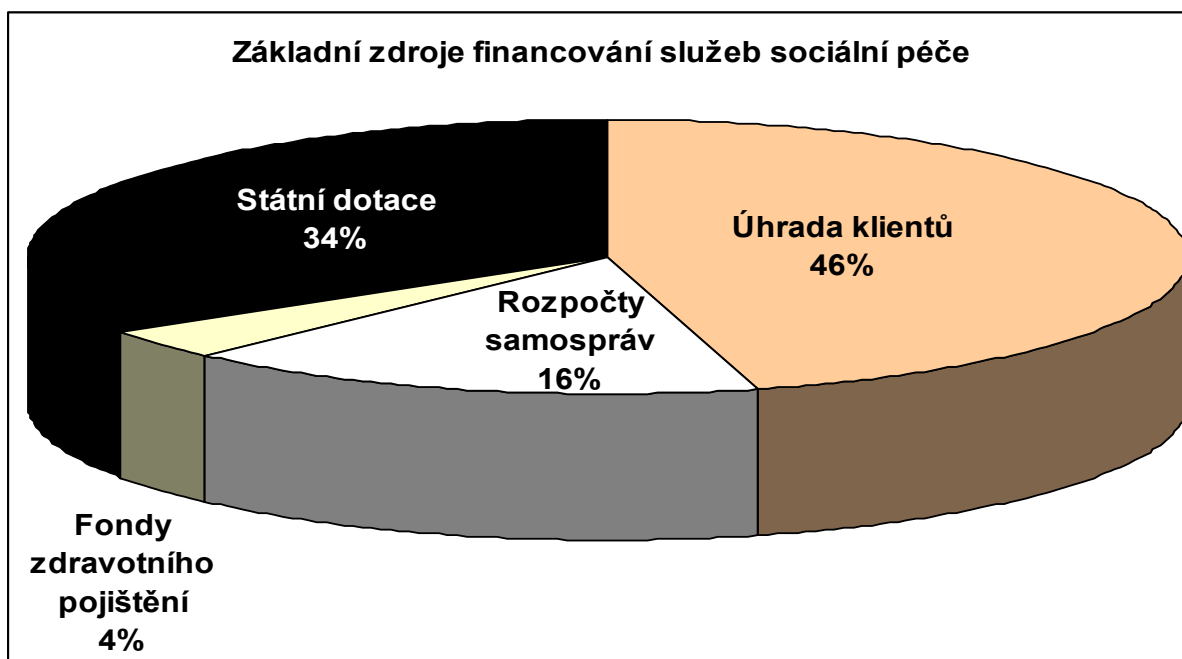
V oblasti služeb sociální prevence je situace obdobná jako v sociálním poradenství. Majoritním poskytovatele jsou NNO, a tudíž náklady na služby sociální prevence jsou převážně směřovány do sféry NNO. Z tohoto hlediska je pak nezbytné zajistit dostatečnou a trvalou podporu NNO z veřejných rozpočtů.

Graf č. 5: Počet pracovníků v sociálních službách

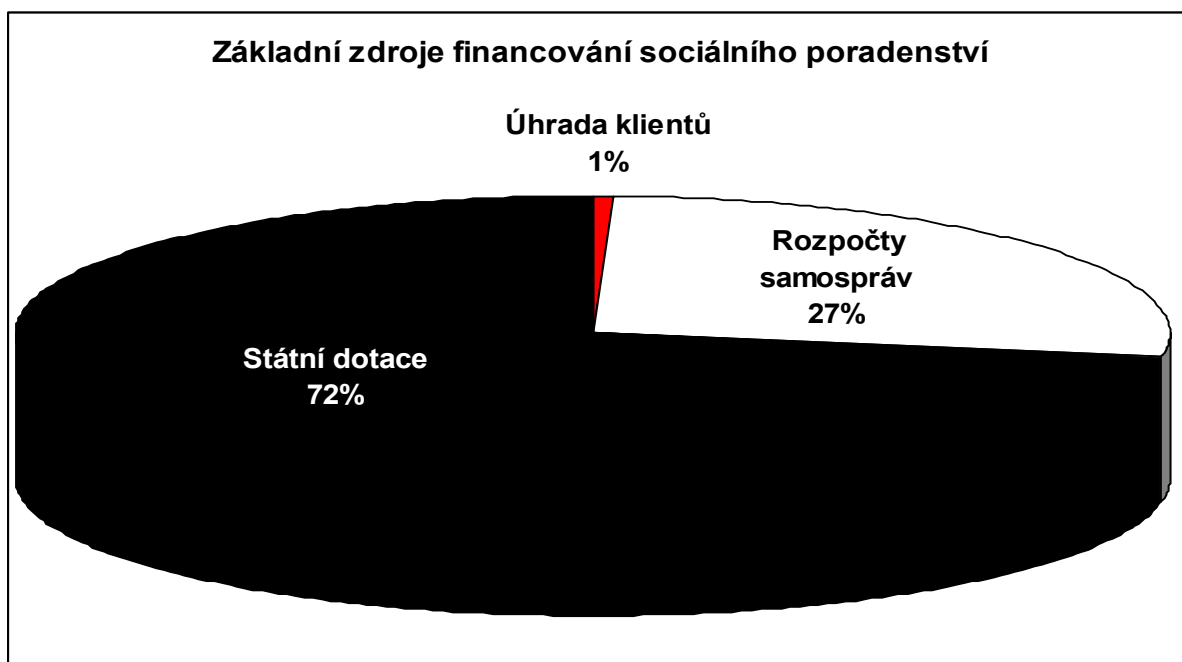
Z grafu je patrné, že v sociálních službách působí nejvíce pracovníků v oblasti služeb sociální péče. V této oblasti se předpokládá další růst počtu pracovních míst, a to především s ohledem na stárnutí populace.

Graf č. 6: Základní zdroje financování služeb sociální péče

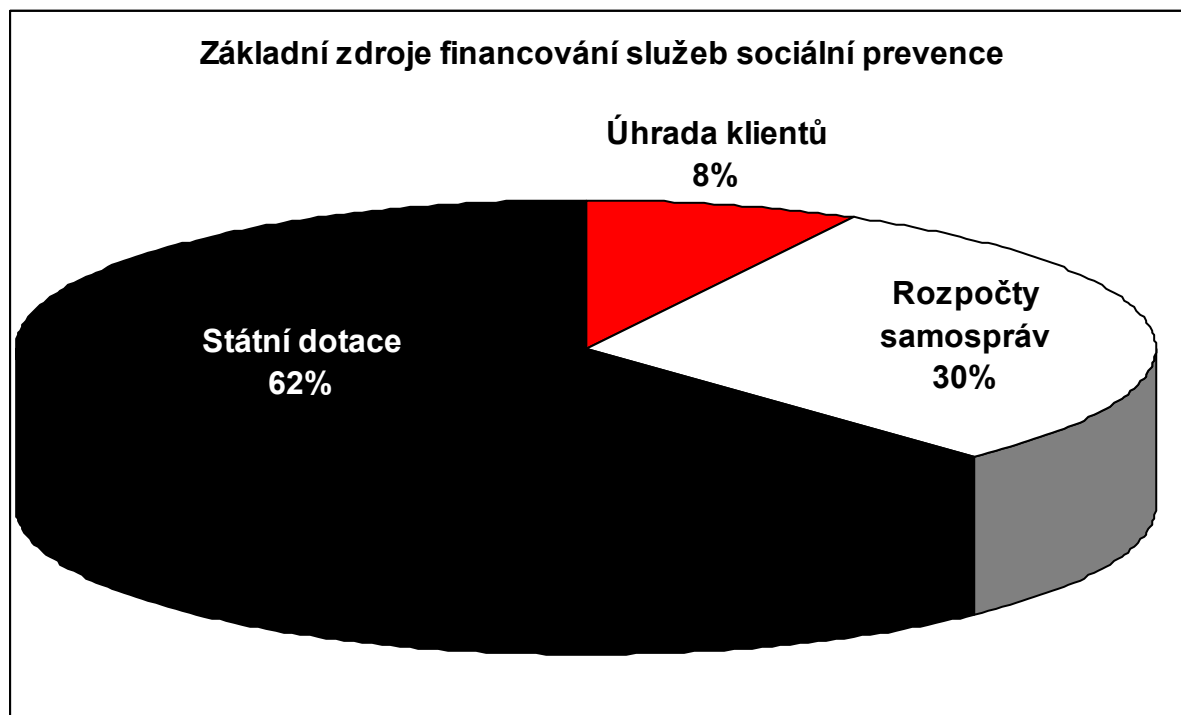
Z uvedeného grafu je patrné, že majoritním zdrojem financování služeb sociální péče jsou úhrady klientů. Cílem je financovat především služby sociální péče ze zdrojů klientů (včetně státních dávek) ve výši, která pokryje běžné provozní náklady poskytovatelů. Financování ze státního rozpočtu by mělo být v budoucnosti jen doplňkové a mělo by zabezpečovat kvalitativní rozvoj služeb nebo upravovat specifické rozdíly dané regionem nebo cílovou skupinou klientů.

Graf č. 7: Základní zdroje financování sociálního poradenství

Ve službách sociálního poradenství je zásadním zdrojem financování státní rozpočet. Postupně by mělo dojít k decentralizaci financování na úroveň regionů a obcí. Sociální poradenství je pro klienty poskytováno bezúplatně. Úhrada klientů je zde uvedena pouze jako symbolická úhrada za půjčování kompenzačních pomůcek pro osoby se zdravotním postižením.

Graf č. 8: Základní zdroje financování služeb sociální prevence

Ve službách sociální prevence jsou úhrady klientů spíše metodou práce s klienty (azylové domy, noclehárny), tj. úhrada má spíše terapeutický charakter. Stejně jako u sociálního poradenství by mělo dojít k postupné decentralizaci financování ze státního rozpočtu směrem k rozpočtům regionů a obcí.